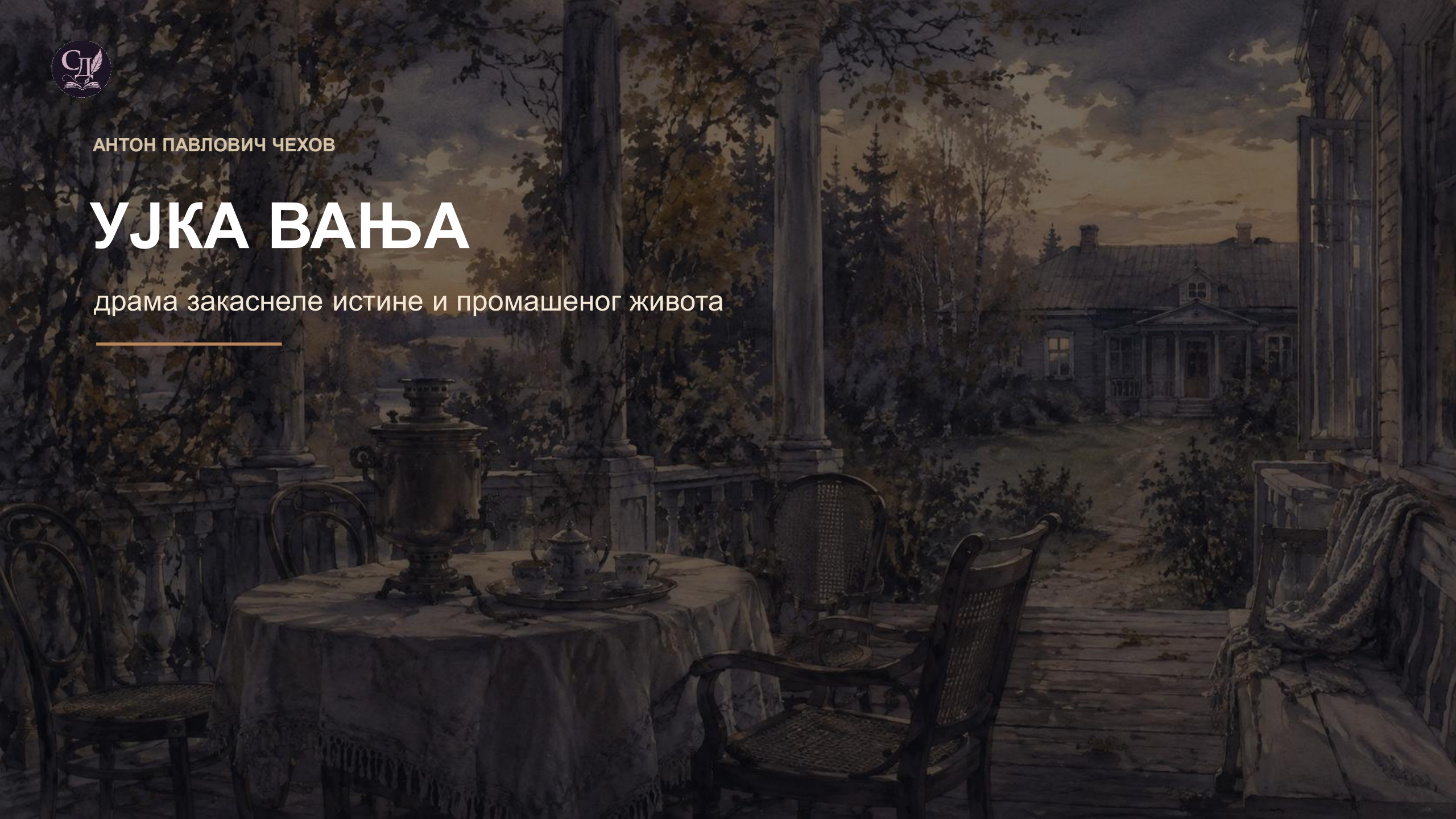

АНТОН ПАВЛОВИЧ ЧЕХОВ

УЈКА ВАЊА

драма закаснеле истине и промашеног живота

Шта је у овој драми заиста драматично?

Зашто Ујка Вања није драма великог спољашњег догађаја?

Зато што се пресудни догађај не дешава пред очима публике као победа, пораз или радикални обрт. Он се дешава у свести јунака: Вања одједном види да је живот потрошио на туђу славу, Астров осећа да је изнутра истрошен, Јелена схвата празнину своје лепоте, а Соња губи последњу наду у љубав.

Драма је у човеку, а не у спољним манифестацијама.

ИМПРЕСИОНИСТИЧКА ДРАМА – драма амбијента и атмосфере свакодневног трајања; радња се одвија споро, са много пауза.

Антон Павлович Чехов: лекар који је преобликовао драму

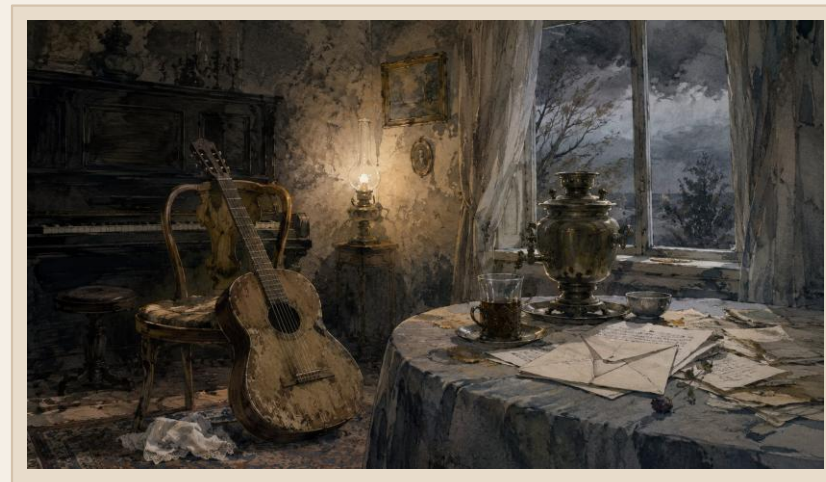
Чехов је у драму унео оно што се на сцени тешко види: умор, ћутање, промашене наде, неспособност да се живот промени онда када човек коначно схвати истину. Зато код њега заплет често делује „тихо“, а последице су дубоко унутрашње.

Чехов је приповедач и драмски писац; по образовању **лекар**.

Иако је тврдио да му је медицина жена, а књижевност љубавница, и упркос томе што је свој професионални живот чешће посвећивао управо лечењу, у медицини је остао познат више као – болесник, а светску славу донело му је позориште.

Умро је од туберкулозе у 44. години.

*Уместо великог патоса — чај, рачуни,
тишина, умор и разговори који стално
заобилазе суштину.*

Основни подаци о делу

- **пун наслов:**

Ујка Вања — сцене из сеоског живота у четири чина

- **простор:**

руско провинцијско имање Серебрјакова

- **време:**

позно лето / рана јесен; сценска радња згуснута у

мало више од једног дана

- **жанровска одређења:**

психолошка, лирска, импресионистичка драма

атмосфере

- **почетак и крај се скоро поклапају: свакодневица се**

враћа као да се ништа није догодило

**Шта значи да је композиција
затворена?**

После потреса све се враћа у рад, рачуне, чај и тишину. Круг је затворен: јунаци су спознали истину, али нису изашли из живота који их је сломио.

Чеховљев поступак: подтекст, пауза, атмосфера

Код Чехова реченица често није само оно што је изговорено. Испод разговора о времену, чају, лековима, имању или рачунима налази се оно што јунаци не умеју или не смеју да кажу.

- подтекст: право значење је испод површине дијалога
- пауза: ћутање постаје део смисла
- атмосфера: звуци, време, простор и предмети носе емоцију
- незавршеност: живот не даје јасан расплет, већ наставља да траје

Публика не гледа „шта се десило“, него постепено разуме шта се годинама дешавало.

Заплет: долазак из града нарушава сеоску колотечину

Серебрјак и Јелена долазе на имање и уносе немир. Не доносе само госте из града, већ и питања која су дуго потискивана: коме је припадао труд, ко је живео туђ живот, шта је остало од љубави, вере и рада?

Зашто драма ипак није „без радње“?

Зато што је радња премештена из спољашњег догађаја у унутрашње рушење и спознају. То је Чеховљев модерни драмски поступак.

Ликови су важнији од саме фабуле

Свако у драми има свој облик унутрашње неслободе. Зато су односи међу ликовима важнији од саме фабуле: они показују како се један промашен живот преноси на друге.

Наведи основну карактеристику сваког лика:

ВАЊА — касно сазнање

СОЊА — рад и вера

АСТРОВ — умор и природа

ЈЕЛЕНА — лепота без снаге

СЕРЕБРЈАКОВ — лажна величина

МАРИНА — стари ритам куће

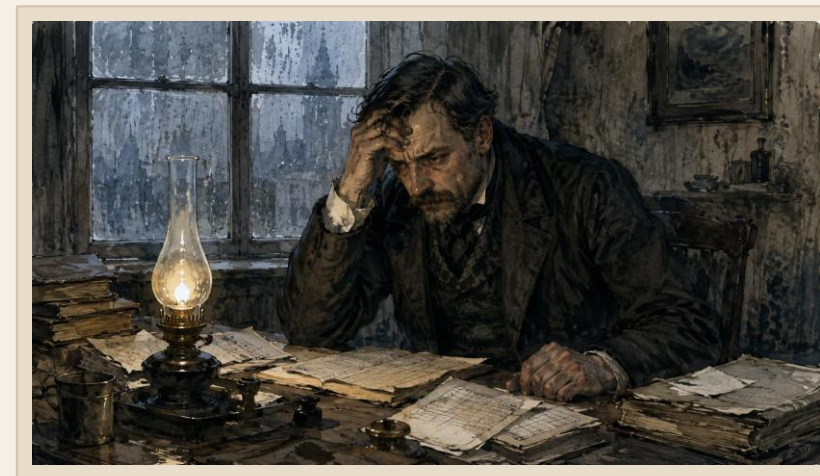

Вања: човек који је прекасно прогледао

Зашто Вања свој живот доживљава као промашен?

Годинама је радио за професора и веровао у његову величину. Када схвати да је жртва била усмерена ка лажној вредности, његова младост је већ прошла. Његов бол није само у сиромаштву или умору, него у сазнању да је сам пристао на заблуду.

Вања не пати само зато што је изгубио живот, већ зато што је истину видео онда када више не зна шта би са њом.

Кључне речи: разочарање • бес • старост • узалудност • немоћ

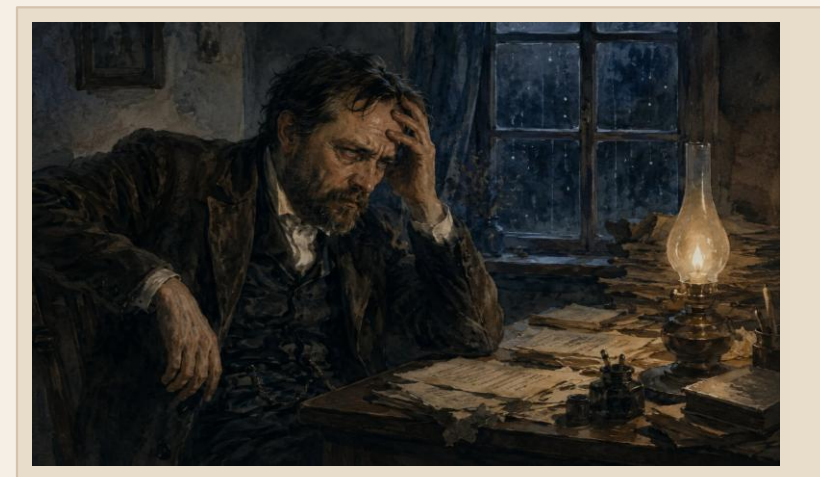
Сребрјаков: лажна величина која живи од туђег рада

Зашто је професоров долазак окидач Вањиног слома?

Професор више није удаљени идеал, већ конкретан човек: хипохондар, егоиста, ситничав и неспособан да види туђу жртву. Када пожели да прода имање, он покушава да одузме и последње упориште онима који су га годинама издржавали.

Шта све одређује професора? Какав је он?

- лажни ауторитет
- зависност од туђег рада
- одсуство захвалности
- не види последице сопственог комфора

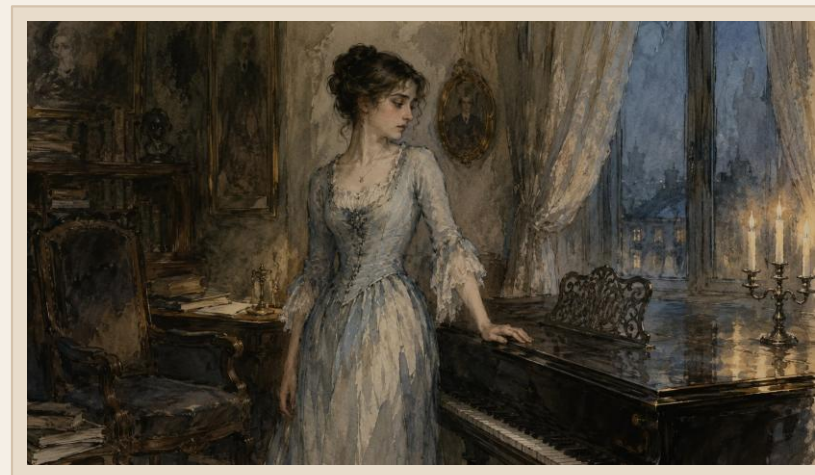

Јелена: лепота која не спасава

Зашто Јелена није само „лепа жена” око које се ствара немир?

Она јесте предмет погледа и жеље, али је истовремено дубоко несрећна. Њена лепота не доноси слободу: она је везана за старог мужа, за сажаљење других и за осећај да у животу остаје споредна личност.

А ја сам досадна, епизодна личност... И у музици, и у кући свога мужа у свим романима свуда, једном речју, била сам само епизодна личност. У ствари, Соња, кад се размисли, ја сам веома, веома несрећна! Нема за мене среће на овом свету. Нема!

Који је њен комплекс, а који Соњин?

Она има комплекс ниже вредности, а Соња сматра за себе да је ружна.

Јелена између Серебрјакова, Вање и Астрова

Јелена улази у туђе животе као обећање промене, али не постаје излаз ни за кога. Она не припада ни љубави, ни раду, ни побуни: њена присутност осветљава празнину свих осталих.

Серебрјаков —————> брак као зависност и сажаљење

Вања —————> заљубљеност као последња сламка

Астров —————> занос лепотом, али не права љубав

Шта Јелена разоткрива у другима?

Разоткрива њихову усамљеност, глад за лепотом и неспособност да жељу претворе у стварну промену.

Соња: рад, скромност и бол непризнате љубави

Зашто је Соња унутрашње најпотреснији лик? Која је њена трагедија и како је прихвата?

На почетку она још има наду: ради, брине о имању и верује у могућност љубави. Када схвати да јој Астров не узвраћа осећања, она не прави драматичан прекид — наставља да ради. Њена трагичност је у тихом прихватању.

Соња је једини лик у драми која није већ на почетку резигнирана. По чему то видимо? Каква је када говори о Астрову?

Соња је, у тренутку када признаје Јелени Андрејевној да је заљубљена у Астрова, истински срећна, то чак и наглас изговара. Због тога, Соња је једина јунакиња која у драми доживљава прелаз из среће у несрећу.

Астров: човек који још реагује на лепоту

Како се у Астрову спајају умор и идеализам?

Као лекар, он је истрошен непрестаним радом и равнодушношћу света. Као човек, каже да више не уме да воли. Ипак, још га потреса лепота — женска лепота, али и лепота шуме, будућег пејзажа и смисленог рада.

Основне карактеристике Астрова:

- замор
- отупелост осећања
- занос Јеленом
- брига за природу
- сан о будућим генерацијама

Да ли Астров воли Јелену?

Астров Јелену не може да воли, јер љубав није више нешто што он може да осећа. У том смислу, он се само заноси њеном лепотом, али то није љубав.

Астровљева шума: најмодернији мотив драме

Зашто прича о сечи шума није споредна епизода?

Зато што шире пропадање природе одражава пропадање људи. Као што се шуме секу због краткорочне користи, тако се и животи троше без визије будућности. Астров једини још мисли на време које ће доћи после њега.

У свету који све претвара у потрошњу, садња дрвећа постаје чин отпора пролазности.

Неузвраћена љубав: свако гледа некога ко гледа другде

Љубав у Ујка Вањи не отвара могућност спасења. Она је више огледало: јунаци у другоме виде живот који су могли имати, али га не достижу.

- Вања → Јелена:

заљубљеност као последња илузија

- Астров → Јелена:

занос лепотом, без праве способности за љубав

- Соња → Астров:

Неузвраћена љубав

Предмети и звуци: оно што на сцени говори уместо људи

У Чеховљевој драми предмети нису украси. Они показују ритам куће, понављање навика и осећања која ликови не могу да изговоре.

- **самовар и чај:** повратак у свакодневицу
- **гитара:** меланхолија, усамљеност, неуспела комуникација
- **клавир** који не засвира: осујећена жеља Јелене
- **грмљавина и паузе:** спољашњи одјек унутрашњег невремена

Код Чехова се често чује оно што јунак не изговори.

Пуцањ: побуна која не уме да постане преокрет

Зашто Вања пуца у Серебрјакова?

Пуцањ је нагла експлозија година ћутања, рада и понижења. Вања покушава да пуца у човека који је постао симбол његовог промашеног живота, али промашај показује да он није способан ни за стварни раскид ни за трагичну одлуку.

Говорећи о сврсисходности свих структурних елемената драме (укључујући и сценографију и реквизите) Чехов се сликовито изразио речима да **пушка која виси на зиду у некој сценографији до краја драме мора да опали.**

Да ли је у овој драми пушка/пиштољ део сценографије?

Нема јер овај реквизит нема ту убојиту функцију у драми.

После пуцња: живот наставља да ради против човека

Најпотресније је то што након највећег излива очаја следи повратак на посао. То је Чеховљев антиклимакс: драма не завршава победом или казном, него наставком истог живота.

Шта се заправо тим пуцњем?

Споља — готово ништа. Унутра — све: јунаци су видели своје стање промашености јасније него пре. Сада се све враћа на старо:

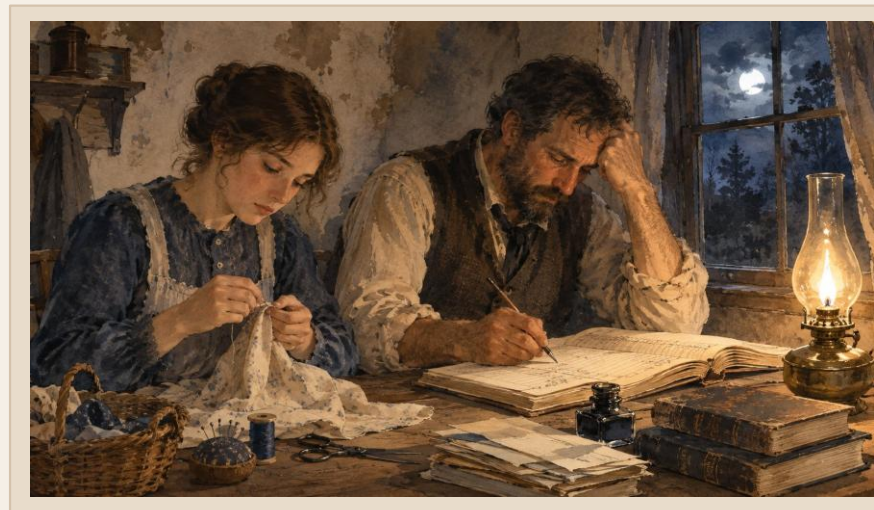
- професор и Јелена одлазе
- имање остаје
- рад се наставља
- бол постаје тиши, али не мањи

Соњин завршни монолог: вера без радости

У чему Соња проналази смисао? Како доживљава њен завршни монолог?

Не у срећи, не у оствареној љубави и не у промени, већ у трпљењу, раду и вери да ће се патња једном разумети. Њене речи звуче утешно, али су истовремено дубоко трагичне, јер одмор обећавају тек после смрти.

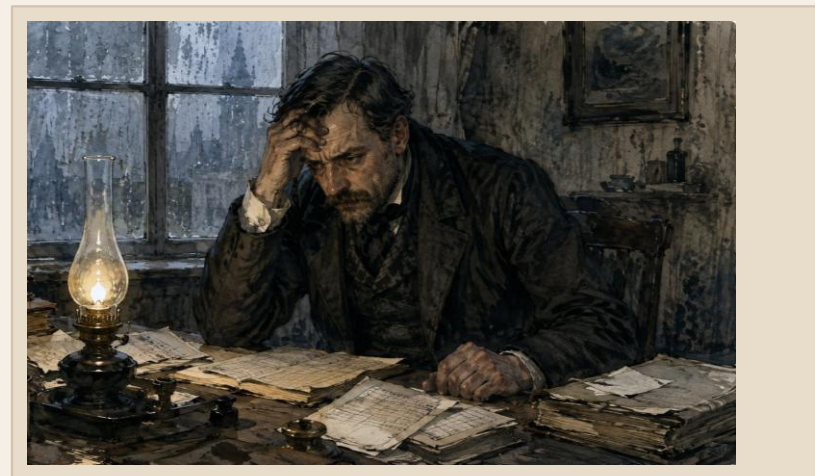
Трпим и трпећу док се мој живот природно не заврши... Трпи и ти! Шта да се ради, треба живети! (Пауза.) Живећемо, ујка Вања. радићемо за друге и сад и у стрости, без одмора, а кад дође наш час, ми ћемо понизно умрети, и тамо, иза гроба, рећи ћемо да смо патили, да смо плакали, да нам је било тешко, и Бог ће се сажалити на нас, и ми ћемо, ја и ти ујко, драги ујко, видети живот сјајан, диван, прекрасан, ми ћемо се радовати, и на наше садашње несреће осврнућемо се гануто, смешећи се — и одахнућемо. Ја верујем, ујко, верујем жарко, страшно...

Главна идеја: промашен живот није само лични неуспех

У драми се не поставља питање само шта је Вања погрешно. Питање је шире: шта се дешава када цела средина почива на одлагању, лажним вредностима, непризнатом раду и страху од промене?

- **лично пропадање:** Вања, Астров, Јелена, Соња
- **породично пропадање:** имање које живи од туђег рада
- **друштвено пропадање:** лажни ауторитети и пасивност
- **природно пропадање:** уништавање шума као слика

ширег губитка

Теме за писмени / есеј

- Ујка Вања — драма касно спознате промашености живота
- Приказ атмосфере у Чеховљевој драми Ујка Вања
- Мотиви узалудности и промашености у драми
- Лепотом против безнађа: Јелена, Астров и Соња
- Сцена, пауза и предмети као носиоци значења
- Човек, природа и одговорност у Ујка Вањи

Како започети есеј?

Уместо препричавања фабуле, одмах поставити главно питање: зашто је код Чехова трагедија сакривена у свакодневици?

**Трагедија није у томе што се ништа не догађа,
већ у томе што се све најважније догодило
прекасно.**
